

En ändamålsenlig vigselritual

Om löften, böner, yta och djup

BARBRO BLEHR är professor i etnologi vid institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap, Stockholms universitet. Hon har forskat om nationalism, ritualer, religion och vardagliga rutiner. Artikeln "En ändamålsenlig vigsel" är relaterad till ett projekt om religiös förändring, inledningsvis finansierat med medel ur en särskild resurs för forskning vid Humanistiska fakulteten, Stockholms universitet.

för några år sedan fick jag en beställning på ett föredrag för präster och familjerådgivare i Stockholm. Temat var om den samtida vigseln (enligt Svenska kyrkans ordning) hjälper par att leva tillsammans eller gör deras äktenskapliga projekt svårare. Som bakgrund fanns både en frustration över samtidens överdådiga bröllopsfirande och en omsorg om par som strävar med att få livslånga relationer att fungera. I denna artikel ska jag lyfta fram de reflektioner om ritualen som uppgiften kom att aktualisera, och relatera dem till olika aspekter av Svenska kyrkans samtida arbete med vigseln. Ambitionen är att med vigselritualen som ingång ge inblick i en flik av samfundets samtida utmaningar, självförståelse och utvecklingsarbete.¹

PROBLEM, FÖREDÖMEN OCH FÖRÄNDRINGSARBETE

Att vigslar kan väcka känslor av obekvämheter hos kyrkans företrädare har länge varit känt. Erfarenheten har kondenserats i begreppet "ceremonimästare", ett ord som signalerar uppgivenhet över att förväntas leda en gudstjänst med en församling som inte är engagerad på det sätt den borde vara, eller har sin uppmärksamhet riktad någon annanstans än mot ritualens centrum.

Det kan ligga nära till hands att relatera detta till den paren ifråga inte är kyrk- eller kristendomsvana, eller har vad Bo Larsson (1992:130) har kallat "en genomtänkt relation till den kristna tron". En präst med bred erfarenhet av vigslar uppger i en av kyrkan utgiven informationsbroschyr att hon aldrig har vigtt några som går i kyrkan regelbundet (Arby 2004a:10), och en präst jag intervjuade 2005 gjorde uppskattningen att nittio pro-

cent av vigslarna saknade en andlig dimension. På förfrågan definierade hon denna dimension som att paret tycker att det är viktigt, eller har betydelse, att de ”inför Gud lovar att de ska försöka att leva tillsammans”.

Men att brudparet och deras gäster inte är kyrkvana behöver i sig inte vara ett stort problem. Tvärtom kan en präst spurras av uppgiften att nå fram till de ovana eller initialt ointresserade med ett kristet budskap. Larsson resonerar i sådana banor när han betonar hur viktigt det är att i vigseltalet välja och väga sina ord i syfte att ”försöka skapa öppen, tillgänglig, begriplig och positiv förkunnelse...” (1992:130). Jan-Olof Aggedal resonerar på liknande sätt när han noterar att vigsel- och begravningspredikningar i slutet av 1900- och början av 2000-talet har fått ”en tydligare själavårdande och undervisande prägel”, och att situationerna därmed får karaktär av ”ett möte mellan officiell kristen tradition och en privat familjetradition” (2009:23).

I skriften *Vigsel*, en informationsbroschyr som Svenska kyrkan riktar till blivande brudpar, framhålls hur parens brist på intresse kan vändas i sin motsats, till exempel genom att prästen under vigselförberedelserna arbetar med att fördjupa både förståelsen av ritualens innebörd och parens tro (Arby 2004a:8–9). Ett gift par vittnar i samma skrift om hur vigseln förändrade (för en av dem) synen på kyrkan och (för den andra) förhållandet till den egna tron (Arby 2004b:13–14). Om sådana processer är vanliga eller ej framgår inte. Men det är tydligt att kyrkan i den kontaktyta mot allmänheten som skriften utgör vill understryka att förändringen är möjlig. Kyrkans företrädare är väl medvetna om att den kyrkliga vigseln för många par är förknippad med förvänt-

ningar på en ”schysst fest” (Hedman 2004b:3) eller en särskild stämning (Arby 2004a:8) – men deras ambition är att möta detta genom att ge paren ”mycket, mycket mer” (ibid.).

Den primära orsaken till prästernas obekvämheter är därför inte motpartens brist på kristen införståddhet, utan istället vad de uppfattar som en överdrivet stor omsorg om allt som omger vigseln. En av de präster jag intervjuade förklarade det som följer, när jag frågade vad ordet ceremonimästare stod för:

... det är så oerhört mycket annat kring en vigsel, det är så mycket annat som är så viktigt med kläder och med fest och med inbjudningskort och med program, och med hela /.../ och det ges ut bröllopsmagasin och där är alla tänkbara himmelska kreaturer för bruden och alla, hur de ska åka därifrån och vilken champagne de ska sitta och dricka i bilen eller i båten...

De stora kyrkbrölloppen är en relativt ny företeelse; Aggedal noterar att de blir populära framför allt fram emot millennieskiftet (2009:52). Karin Salomonsson, som har studerat den kommersiella bröllopsbranschen, har beskrivit situationen som att det idag är ”okontroversiellt” att spendera mycket pengar på ett bröllop, och att denna kulturella acceptans bidrar till att öka förväntningarna på hur bröllopsdagen ska gestalta sig (2005:49). Karin Jarnkvist, som har utforskat meningsskapande i samband med både stora och små bröllop, gör liknande iakttagelser. Av hennes material framgår att stora kyrkbröllop framstår som norm även för dem som själva väljer andra vigselformer (2011: 131, 139). Hon betonar också hur starkt mediala bröllopskildringar påverkar människors föreställningar om vad hör till ett riktigt bröllop, och hävdar att avsaknaden av populärkulturella skildringar av

enklare vigslar (kyrkliga och borgerliga) bidrar till ett osynliggörande av dessa former (2011:177). I ett senare arbete formulerar hon därför en direkt fråga till kyrkan: "Vilken bröllopsberättelse vill kyrkan förmedla?" (Jarnkvist 2013:72).

Svaret torde vara att Svenska kyrkan numera framhåller enkelheten som ett värdigt bröllopsalternativ, för att inte säga det bästa tänkbara. För dryga tio år sedan kunde man på kyrkans webbplats läsa om brudpar som blickade tillbaka på vigslar i fullsatta kyrkor, och framhöll erfarenheten av att vara omgivna av mängder av gäster som ett djupt meningsfullt minne. Bilder såväl som texter bidrog där till att framställa det traditionella och storslagna som det mest normala.²

Ett decennium senare har detta vänts i sin motsats. Nu finns på samma webbplats under rubriken "Vigsel" fyra artiklar ledsagade av bilder. Den ena informerar om möjligheterna att gifta sig utomlands, nästa ger tips på musik och texter för dem som vill "sätta sin personliga prägel på ceremonin". De två andra fokuserar var sin form för kontrast till de prototypiska stora bröllopen: en kyrklig vigsel under enkla former, samt möjligheten att förnya sina äktenskapslöften efter ett långt samliv som gifta. De två förstnämnda uppslagen är anonymt hållna, medan de båda senare genom att fokusera namngivna par eller familjer starkare inbjuder till identifikation och inlevelse. Ingenting på webbplatsen uppmuntrar till den sortens stora och praktfulla bröllop som Salomonsson och Jarnkvist har identifierat som normgivande. Tvärtom betonas att det lika gärna kan vara tvärtemot, och de enklare formerna framstår som de mest föredömliga.³

En positiv inställning till enkla vigslar märks även i informationsbroschyren *Vig-*

sel (Hedman 2004a, Lagerström 2014a), och i det reflektionsdokument som producerades av vigselgudstjänstgruppen innan förslaget till reviderad kyrkohandbok 2012 färdigställdes (2011:2).⁴ Reflektionsdokumentet påpekade vikten av att lyfta fram möjligheten att ha en enklare vigsel i kyrkorummet, (2011:2), och experimenterade även med tankar på billigare alternativ till ringen (2011:8): "Tatuering, kan det fungera? Band som knyts, ljus som tänds, rosenblad som strös i en ring runt brudparet (vad säger vaktmästaren?) En ring är förenad med en ansevärd kostnad. Vad händer om man inte har råd med en ring, kan man inte gifta sig då?" (ibid.).⁵

Författarna till reflektionsdokumentet funderade också över löftena och deras krav på livsvarighet. Texten ger ett visst intryck av att gruppen har önskat finna nya formuleringar, men inga alternativ presenterades. I det förslag till kyrkohandbok som gick ut på remiss kort tid därefter kvarstår ordet löften, liksom förutsättningen att de ska avse "livslång kärlek och trohet" (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan: förslag, 2012:132). Ring eller ringar framstår i förslaget som ett obligatoriskt inslag (2012:137), och kommentarerna till ordningen gör klart att löftena "ska uttrycka parets vilja att leva i trohet och att älska varandra i nöd och lust till döden skiljer dem åt" (2012:138). Av alternativförslagen i reflektionsdokumentet; tatueringar, rosenblad, eller att tillkännagivandet skulle följas av ett fyrfaldigt leve (Reflektion... 2011:9) syns inga spår.

I förklaringarna till handboksförslaget (2012:114) framhålls att revisionsarbetet har strävat efter "att stärka vigselgudstjänsten som just gudstjänst". Den preliminära sammanställning av remissvar som har gjorts allmänt tillgänglig specifi-

cerar inte hur den föreslagna ordningen för vigsel har tagits emot.⁶ Däremot har förslaget blivit föremål för ett par positiva kommentarer i *Svensk Kyrkotidning* (Aggedal 2013, Ekstrand 2013).

En utomstående kan slås av kontrasten mellan reflektionsdokumentet och handboksförslaget. Där det förra har inslag av ett lekfullt bejakande av glädje, till exempel vad gäller möjligheten att församlingen skulle kunna hurra för kärleken, eller för alla närvarandes förflutna, nuvarande och kommande kärlekar, efter att löftena är avgivna (2011:9) ger handboks-förslaget ett stramare intryck genom sitt kompromisslösa tydliggörande av att vigseln är en gudstjänst. Till skillnad från reflektionsdokumentet reproducerar det både ringar och löften i stort sett utan kommentar – bortsett från ett påpekande av att välsignelsen över ringarna avser äktenskapet och paret, och inte ringarna i sig (2012:117).

Det jag ska kommentera i det följande knyter an till flera av de aspekter som har berörts här ovan. Den första reflektionen avser gestaltning av ambitionen om livslång trohet. Den andra handlar om ritualens modus, och den tredje är en mer övergripande fundering om relationen mellan form och innehåll, eller yta och djup.

ATT LOVA FÖR LIVET

Kyrkan tar glasklart ställning för att äktenskap ska vara livsvariga. Samtidigt vet den att många äktenskap kommer att rämna och är beredd att bejaka även detta. Ritualtekniskt sett bränner denna problematik samman i frågan om löftena och deras formulering. Många, däribland Holte (1992:73f), har påpekat det paradoxala i att handboken 1986 skärpte for-

muleringarna genom tillägget ”till döden skiljer oss åt”, i en tid när det var uppenbart att många av paren inte skulle komma att leva upp till sina löften om livsvarighet. Som arbetsgruppen noterade i sitt reflektionsdokument (2011:8–9) kan man förvisso ifrågasätta om löftena faktiskt är löften, eller viljeyttringar, eller performativa sats. Men deras text släpper alltså temat utan att följa upp iakttagelsen med några konkreta förslag, och ordet löften följer med in i handboksförslaget utan kommentar.

Att lova för livet är ingen liten sak. Det framgår till exempel i Anna Adenijis studie av äktenskapsmotstånd, där författaren refererar personer som finner det otänkbart att lova något ”som de inte är säkra på att de kan hålla” (2008:142), eller som de kanske inte ens vill lova (2008:182). För Jarnkvists intervjupersoner, däremot (som har valt att gifta sig) framstår trohet som en självklarhet, och viljan att hålla samman som starkt relaterad till att paren har eller har bestämt sig för att försöka få gemensamma barn.

Att löftena kan uppfattas som besvärliga artikulerades tydligt på Svenska kyrkans webbplats i en tidigare version. Under rubriken ”Vad innebär vigseln?” ramades informationen i början av 2000-talet in av referenser till löftesbrott och skilsmässor.⁷ Texten inleddes med frågan ”Kan man lova livslång trohet?”. Svaret var att det är svårt att lova något för hela livet, men att ”vi kan ge uttryck för vår innersta vilja och ambition”. Frågan som ställs i vigseln, förklarade texten, handlar om ”viljan att älska” – alltså, underförstått, inte direkt om ett löfte att kärleken alltid ska vara. Därefter följde fyra stycken som beskrev den äktenskapliga kärlekens och trohetens karaktär, och kontrasterade detta mot förälskelse eller starka känslor.

Men slutpartiet erkände på nytt att det finns situationer där den goda viljan kommer till korta: "Då kan skilsmässa vara den något mindre smärtsamma vägen. Det betyder inte att man inte menade allvar med vad man sa i vigseln..."

I den nu aktuella informationen till brudpar på kyrkans webbplats är referenserna till skilsmässor nedtonade. Texten, under rubriken "Att leva tillsammans", har fokus på idealen för hur gifta makar ska leva tillsammans, med Jesus som förebild.⁸ Där berörs överhuvudtaget inte skilsmässor – annat än möjligen indirekt genom formuleringarna "Sedan råder naturligtvis ingen över omständigheterna" och "Vilja och förmåga är inte samma sak" mot slutet av artikeln. Resonemanget slutar där det började, med Jesus som förebild: "– I kristen tro försöker vi knyta samman varje människas tillvaro med Jesus liv. Vad skulle Jesus ha gjort? Det är en fråga man kan ha som utgångspunkt [...]". I sak är budskapet konstant över

tid. Men den nya utformningen borde rimligen kunna te sig något mer främmande i relation till ett sekulärt vardagsliv än den som mötte webbplatsens läsare tio år tidigare.

I föredraget aktualiserade jag en tänkbar alternativgestaltning av viljan till evig trohet: de hänslås som kan ses fästa på broräcken i städer runt om i världen, och vars nycklar har kastats i djupet under bron (för en översikt, se Kättström 2012). Med dem materialiserar par sin vilja att höra samman utan återvändo, och lovar i stål mot stål det som kan framstå som svårt eller omöjligt att lova muntligt i en kyrklig vigsel. Det är säkert för djärvt att föreslå att läsen skulle kunna flyttas in i kyrkorummet eller bli en del av vigselakten, och de var inte heller bland de alternativ som kom på tryck i förslag eller förhandsreflektioner i handboksarbetet. Men som en alternativ gestaltning av viljan till livslång trohet hade de kunnat vara en resurs i gränzonen mellan ritual och vardag

Kärlekslås på Västerbron, Stockholm, september 2011.

– till exempel som en del av bildspråket i presentationerna och förklaringarna på kyrkans webbplats, eller i informationskrifter av annat slag. Där skulle hänsläs-symboliken potentiellt sett kunna bygga en bro mellan kyrkans språk och de riter som människor reproducerar på egen hand, genom den parallell som kompromisslösheten utgör.

Kyrkans senaste inlägg på temat löften finns i den andra utgåvan av skriften *Vigsel*. Den adresserar problematiken i en text rubricerad "Vad är ett löfte?" (Lagerström 2014b:12-1), där en intervjuad filosof får förklara vad ett löfte "egentligen" är. Hans svar är att vigsellöftena är talhandlingar, som etablerar ett förbund och gör att parterna åtar sig vissa skyldigheter. Han påpekar dock att löftena rymmer många ord – till exempel älska, kärlek, trogen – som kan tolkas på olika sätt. Artikelförfattaren noterar att vigsellöftena därför kan "ge upphov till en spännande diskussion" (2014b:14). Filosofen reflekterar vidare över skillnaden mellan att "lova att kämpa för varandra", vilket han definierar som en viljeyttring, och "lova att känna" (ibid.). Han utgår från att par idag förstår löftena i termer av känslor, och definierar därför 2000-talets vigsellöften som "mer förhoppningar än löften. Paret som står där hoppas och vill att relationen ska hålla. Och det, menar han, är väl en fin och helt tillräcklig ambition" (ibid.).

Denna konklusion, som är artikelns slutord, motsägs inte i artikeln, och kan därmed framstå som en hållning som kyrkan skriver under på. Men så är ändå inte fallet. På det sista uppslaget i samma skrift finns nämligen en betraktelse som tvärt emot understryker att kärleken INTE, med stora bokstäver, är en känsla, utan något man bestämmer sig för att vilja. Texten är författad av prästen Camilla Lif

och rubricerad "Jag vill!" (2014:19). Liksom den intervjuade filosofen vrider och vänder Lif på innebörderna i ordet kärlek, och även här aktualiseras motsatsparet känsla och vilja. Men prästen tar tydligt ställning för viljan, på känslans bekostnad: "Kärlek är INTE bara en känsla. Den är inte Paradise Hotel eller ett evigt mysande med räkor och vitt vin. Den stryker inte medhårs och den är inte en ballad. Den bygger på fastare grund än så – viljan." (ibid.). Därmed blir hennes tolkning av löftena också diametralt motsatt filosofens. Där han utgår från att vigselparen idag fokuserar känslor och därför inte lovar i egentligen mening, förutsätter prästen att deras löften är (eller bör vara) en viljeyttring. Det senare framhävs inte minst av det citat som har förstörats som ett blickfång mellan ytterspalterna i hennes text: "I tider då kärlek inte bärs av romantiska känslor är det skönt att minnas att man en gång sagt Jag VILL älska dig" (ibid.).⁹

MODUS: BEKRÄFTA ELLER BE

En tydlig tendens i materialet är att brölloppen beskrivs i termer av bekräftande; bekräftande av kärleken, bekräftande av glädjen. Hur adekvat detta än kan te sig, så är en möjlig baksida av detta ordval att det kan bidra till att göra ritualen en-dimensionell i sin säkerhet. Man skulle kunna experimentera med tanken att en kyrklig vigsel i högre grad kunde rymma gestaltningar av osäkerhet och tankfullhet. I ett sekulärt ritualteoretiskt perspektiv skulle denna skillnad kunna artikuleras i termer av bekräftande respektive distanserande.¹⁰ En bekräftande ritual förtydligar och förenklar den verklighet som den representerar. Dess mission är att

övertyga om hur världen är, inte att inspirera till problematiserande. En distanserande ritual däremot öppnar för ett reflekterande och ifrågasättande förhållande till det som ritualen gestaltar. Den kan därför erkänna gap mellan ideal och verklighet, och ge sina deltagare resurser för att hantera sådant som är stort nog för att kräva mycket eftertanke; lyfta dem över det, hjälpa dem att reflektera över det, kanske också ge dem tillfälle att samla kraft för att leva med det.

Det senare alternativet kan påminna om det som i kyrkans språk kallas bön. På denna punkt kan handboksarbetet tyckas ha rört sig i den riktning jag reflekterade över i föredragsförberedelserna. Orden bejakande och bekräftande förekommer visserligen både i handboksgruppens reflektionsdokument 2011 och i förslaget, men inslaget av bön är också påtagligt (även om Aggedal i sin kommentar konstaterar att förbönerna i sig har förkortats; 2013:33). Men det är prästen som ber, inte paret.

I vilken mån verkliga brudpar skulle önska att agera i en bedjande form är förstås en öppen fråga. Mot bakgrund av att många av dem är främmande för kyrkans praktiker är det kanske föga troligt. Ändå kan man leka med tanken att alternativet skulle kunna prövas – som en mer sökande, försiktig variant av artikulationen av löftena. Inget säger ju att en viljeyttring måste vara full av bara tillförsikt. Den skulle också kunna uttryckas tillsammans med en högre grad av undran och reflektion över begränsningar och otillräcklighet. Kanske skulle ett löftesavgivande som på så sätt inte bara signalerade säkerhet kunna vara mer i pakt med vad somliga par – också – kan känna, om inte inför sin egen förening, så inför äktenskapet som institution.

YTA OCH DJUP

Kyrkans förespråkande av enkelhet är relaterat till en grundläggande kontrastering av yta och djup, och till en underförstådd premis om att enkelheten är en bättre bärare av mening än överdådet. Denna förståelseram artikuleras klart i broschyren *Vigsel* (Hedman 2004a), särskilt starkt i en kort berättelse om en gråtande brud. Den är skriven ur den betraktande prästens perspektiv, och inledningsvis beskrivs bruden vid vigselns början: "Bruden hade tillbringat timmar på skönhetsalongen. Frisyr och make-up hade professionellt tagits om hand. Klänningen, utprovad sedan månader, satt som gjuten. Och detta var ändå bara en liten del av förberedelserna" (Andersson 2004:14). Till en början hade bruden kontroll. Men efterhand som vigseln utvecklade sig blev hon mer berörd än hon hade kunnat förutse, av /v/igselritualets ord, kyrkorummets helighet, den intensiva närvarokänslan" (ibid.). Därför började hon gråta, torkade sina tårar med handen, och torkade handen på sin klänning. Därmed förstörde hon sin make-up, och klänningen var inte längre vit. "I just det ögonblicket passerade bruden gränsen mellan ytlighet och djup", skriver författaren: "Hon såg på den missfärgade klänningen, hon anade att hennes ansikte inte längre var 'perfekt' – och ingetdera störde henne. Fullkomligt öppen för livets beröring stod hon lugn, rak, glad och gråtande vigselgudstjänsten igenom" (ibid.). Prästens konklusion blir att en perfekt brud hade gått in i kyrkan, men att den kvinna som går ut är "en levande, älskande kvinna", "en kvinna som kunde skilja ut livets väsentligheter från krafset!" (ibid.).

Skildringen är ett starkt vittnesbörd om gudstjänstens förmåga att beröra, mot

Kärleksläs på Västerbron, Stockholm, juni 2013.

alla odds ur prästens synvinkel. Men lika starkt vittnar den om en tolkningsmatris där yta och djup är varandras motsatser, och där det som har mening och värde entydigt förknippas med det som ligger under ytan, eller på "innersidan", som präster också kan uttrycka det. Detta är en väl etablerad protestantisk förståelse, uppmärksamman inte minst inom det komparativa antropologiska studiet av olika former av kristendom.

Protestantisk religiositet privilegierar, som Birgit Meyer formulerar det, "mening, innehåll och inre tro på bekostnad av medieringar, form, och yttre beteende" (2011:61, min översättning). Därför är den också tätt förknippad med det modus som har kallats *sincerity* (Keane 2002), det vill säga fundamental ärlighet, uppriktighet, och trohet mot det egna jaget. Uppriktiga personer talar ärligt om de tankar och känslor som de har inom sig (Robbins 2012:16), och i ett protestantiskt sammanhang är det detta inre som räknas.

Men den protestantiska traditionen är i rörelse. Ur ett inifrånperspektiv kan den ovanstående beskrivningen kanske te sig som en grov förenkling, överspelad av bland annat de senaste decenniernas arbete med reformering av den liturgiska praktiken. En drivkraft i detta arbete har varit önskan att främja ett bredare deltagande i gudstjänsterna, förstått både som att församlingsmedlemmarna ska vara med och agera, och som att liturgin ska engagera hela människan, med alla hennes sinnen (jfr Ellverson 2003:48 ff, Modeus 2005:280 ff). På ett ritualteoretiskt plan motsvaras dessa ambitioner både av ett uppvärderande av olika slags symboliska resurser i gudstjänsten, och av en större öppenhet för att upplevelser och erfarenheter har ett värde även när deras innebörd inte verbaliseras, eller inte ens kan verbaliseras.

Denna hållningsändring skulle hypotetiskt sett kunna inkludera en större öppenhet även inför det slags symbolik

som i samband med bröllopet omtalas som yta, kraft och perfektion. I förlängningen av tanken att det symboliska är meningsbärande i sig och att människors erfarenheter ska tas på allvar även när de inte verbaliseras skulle man kunna pröva tanken att mening, allvar och djup kan finnas även i det man själv finner smaklöst eller överdådigt. Vad gäller de officiella representationerna av kyrkans hållning till vigslar och bröllop framstår denna tanke dock ännu som mycket främmande.

NOTER

- ¹ Till grund för resonemangen ligger teorier om ritualers förmåga att gestalta, beröra och engagera (Moore och Myerhoff 1977, Tambiah 1979, Connerton 1989, Bell 1997, Handelman 1998, Grimes 2000), tankegångar som också har tjänat som stöd för teologisk reflektion och praktikutveckling (se t.ex. Modéus 2005, Stålhandske 2005, Hellemo 2014). Empiriskt baseras artikeln på Svenska kyrkans informationsmaterial, på texter som är del av eller kommenterar den pågående revisionen av Kyrkohandboken (samfundets manual för hur gudstjänster ska utföras) och på intervjuer med präster i början av 2000-talet. Fokus ligger på vigslar för heterosexuella par. Kyrkan viger efter beslut vid 2009 års kyrkomöte både sam- och olikkönade par, men än så länge enligt separata ordningar. Det föreliggande handboksförslaget, som enligt nuvarande planering ska fastställas av 2017 års kyrkomöte, avser att ersätta dessa med en gemensam ordning.
- ² <http://www.svenskakyrkan.se>, ingång fakta-vigsel.asp, uppslagen Vad innebär vigseln?, Att planera vigseln samt Vigselgudstjänsten, utskriften 14 mars 2003.
- ³ <http://www.svenskakyrkan.se/vigsel>, utskrift 29 januari 2015.
- ⁴ *Reflektion, vigselgudstjänstgruppen juni 2011*, <http://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/revision-av-de-kyrkliga-handlingarna>, utskrift oktober 2011, ännu tillgänglig 22 maj 2015.
- ⁵ En liknande undran refereras i Eva Knuts artikel om vigselringar. En intervjuad präst intygar där

att det skulle gå "alldeles utmärkt" att välja bort ringen, men att han aldrig har varit med om att det har hänt (Knuts 2005:42). Även Jarnkvist kommenterar ringens starka ställning som symbol, framför allt hos kvinnorna (2011:80 ff).

- ⁶ <https://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/preliminar-sammanstallning-av-remissvaren>, utskrift 28 juni 2014.
- ⁷ http://www.svenskakyrkan.se/Fakta/OmSvenskakyrkan/Vigsel/vad_innebär_vigseln, utskrift 14 mars 2003.
- ⁸ <http://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/att-leva-tillsammans>, utskrift 22 maj 2015.
- ⁹ Betoningen av viljans betydelse är självklart inte ny. Vilja var ett centralt tema även i den tidigare versionen av webbplatsinformationen. Det som skiljer presentationerna åt är inte primärt deras beståndsdelar (t.ex. kärlek, vilja, motgång, tillkortakommande) utan den relativa vikt som varje aspekt tillmäts i de olika versionerna – och temans placering i framställningarna, där det som sägs först och sist tenderar att få en särskild tyngd.
- ¹⁰ Tankegången är inspirerad av Handelsmans resonemang om presenterande och re-presenterande gestaltungsformer (1998:41 ff), tätt vad gäller det bekräftande, friare vad gäller det distanserande.

REFERENSER

- Adeniji, Anna, 2008. *Inte den typ som gifter sig? Feministiska samtal om äktenskapsmotstånd*. Göteborg: Makadam.
- Aggedal, Jan-Olof, 2009. *I glädje och sorg: Att välja de rätta orden vid vigsel och begravning*. Lund: Arcus.
- Aggedal, Jan-Olof, 2013. "Där bröllopsklockor ringa", i *Svensk kyrkotidning* nr 2, s. 31–33.
- Andersson, Karin, 2004. "Att passera gränsen mellan ytlighet och djup", i Hedman, Lasse (red.), *Vigsel*, s. 14. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Arby, Gunhild, 2004a. "Äktenskapet är mer än kärlek", i Hedman, Lasse (red.), *Vigsel*, s. 8–10. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Arby, Gunhild, 2004b. "Vigseln gav en känsla som sitter kvar", i Hedman, Lasse (red.), *Vigsel*, s. 12–14. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Bell, Catherine, 1997. *Ritual: Perspectives and Dimensions*. New York: Oxford University Press.

- Connerton, Paul, 1989. *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ekstrand, Thomas, 2013. "Kyrkohandboksförslaget och de kyrkliga handlingarna", i *Svensk kyrkotidning* nr 2, s. 27–30.
- Ellverson, Karl-Gunnar, 2003. *Handbok i liturgi*. Stockholm: Verbum.
- Kyrkohandbok för Svenska kyrkan: förslag, Del 1*. 2012. Uppsala: Svenska kyrkan. Svenska kyrkans utredningar, 2012:2.
- Kyrkohandbok för Svenska kyrkan: [förslag]. Del 1, Förklaringar till förslag*. 2012. Uppsala: Svenska kyrkan. Svenska kyrkans utredningar 2012:2.
- Grimes, Ronald L., 2000. *Deeply into the Bone: Re-inventing Rites of Passage*. Berkeley: University of California Press.
- Handelman, Don, 1998 (1990). *Models and Mirrors: Towards an Anthropology of Public Events*. New York: Berghahn Books.
- Hedman, Lasse (red.), 2004a. *Vigsel*. Stockholm: Svenska kyrkans press. Serie: Livets skeden.
- Hedman, Lasse, 2004b. "Världen välkomnar älskande!", i Hedman, Lasse (red.), *Vigsel*, s. 3. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Hellemo, Geir (red.), 2014. *Gudstjeneste på ny*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holte, Ragnar, 1992. "Vigselgudstjänstens teologi och liturgi", i *Tro och tanke* 1992:9, s. 63–80.
- Knuts, Eva, 2005. "Löftesrika ringar", i *Kulturella Perspektiv* 14 (2):41–48.
- Knuts, Eva, 2006. *Något gammalt, något nytt – skapandet av bröllopsföreställningar*. Göteborg: Mara förlag.
- Jarnkvist, Karin, 2011. *När jag gifter mig ska jag göra det på riktigt: Berättelser om barn, brudar och bröllop*. Umeå: Umeå universitet.
- Jarnkvist, Karin, 2013. "Som på film – filmens betydelse för brudpars berättelser om sina bröllop", i *Svensk kyrkotidning* nr 4, s. 70–72.
- Keane, Webb, 2002. "Sincerity, 'Modernity' and the Protestants", i *Cultural Anthropology* 17 (1):65–92.
- Kättström, Lena, 2012. "Kärlekslås – en ritual för evig kärlek", i *Fataburen: Nordiska museets och Skansens årsbok*, s. 92–111.
- Lagerström, Ann (red.), 2014a. *Vigsel*. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Lagerström, Ann, 2014b. "Vad är ett löfte?", i Lagerström, Ann (red.), *Vigsel*, s. 12–14. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Larsson, Bo, 1992. "Hjärtats kyrka", i *Tro och tanke* 1992:9, s. 121–134.
- Lif, Camilla, 2014. "Jag vill!", i Lagerström, Ann (red.), *Vigsel*, s. 19. Stockholm: Svenska kyrkans press.
- Meyer, Birgit, 2011. "Medium", i *Material Religion* 7 (1):59–64.
- Modéus, Martin, 2005. *Mänsklig gudstjänst: Om gudstjänsten som relation och rit*. Stockholm: Verbum.
- Moore, Sally F. & Myerhoff, Barbara (eds.), 1977. *Secular Ritual*. Assen/Amsterdam: Van Gorcum.
- Reflektion, vigselgudstjänstgruppen juni 2011*. <http://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/revision-av-de-kyrkliga-handlingarna>, ännu tillgänglig 22 maj 2015.
- Robbins, Joel, 2012. "Transcendence and the anthropology of Christianity: Language, change, and individualism", i *Suomen Antropologi: Journal of the Finnish Anthropological Society* 37 (2):5–23.
- Salomonsson, Karin, 2005. "Bröllopskoordinatör som ceremonimästare", i *Kulturella Perspektiv* 14 (2): 49–65.
- Stålhandske, Maria Liljas, 2005. *Ritual Invention: A Play Perspective on Existential Ritual and Mental Health in Late Modern Sweden*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Tambiah, S.J., 1979. "A performative approach to ritual", i *Proceedings of the British Academy* LXV:113–169. Oxford: Oxford University Press.
- [http://www.svenskakyrkan.se/Fakta/Om Svenska kyrkan/Vigsel/Vad innebär vigseln?](http://www.svenskakyrkan.se/Fakta/Om_Svenska_kyrkan/Vigsel/Vad_innebär_vigseln?), Att planera vigseln, Vigselgudstjänsten, utskrifter 14 mars 2003.
- <http://www.svenskakyrkan.se/Vigsel>, utskrift 29 januari 2015.
- <http://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/att-leva-tillsammans>, utskrift 22 maj 2015.
- <https://www.svenskakyrkan.se/troochandlighet/preliminar-sammanstallning-av-remissvaren>, utskrift 28 juni 2014.

SUMMARY

A Proper Wedding (En ändamålsenlig vigselritual)

A proper wedding, according to popular expectations in contemporary Sweden, should be large and

carefully planned, and take place in a church. This paper describes how such elaborate weddings can produce mixed feelings among clergy in the Church of Sweden, and how the organisation promotes the idea that a small and simple wedding is a good wedding. Furthermore, the paper shows how the wedding service has been discussed and reformed in the current process of revising the Book of Worship of the Church of Sweden, and finally reflects upon some alternatives when it comes to presenting, performing and perceiving the ritual.

The paper can be read as an experiment in thinking about ritual form, but also as a window into current challenges and processes of change in the former state Church of Sweden.

Keywords: wedding, ritual, service, Protestantism, simplicity, sincerity.

Barbro Blehr, Professor of Ethnology, Department of Ethnology, History of Religions and Gender Studies, Stockholm University, Stockholm, Sweden.